

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

Лідгородецька С.М.,

*завідувач кафедри економічної теорії
та підприємництва ХГУП, кандидат
економічних наук, доцент*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Важливого значення в економіці України на сьогодні набувають фактори виробництва, тобто ті елементи процесу виробництва, які впливають на нього, визначають його результати та ефективність. Для підтримки стабільного розвитку економіки, тим більше темпів її зростання, необхідно зрозуміти джерело економічного розвитку. Західні економісти спочатку виділяли такі основні фактори виробництва як: капітал, земля, праця - базуючись на теорію "трьох факторів" Жана Батіста Сея. Англійський економіст А.Маршал поряд із даними факторами виділив організацію виробництва. Деякі економісти вважають, що сьогодні до факторів обов'язково необхідно віднести ризик, час та інформацію. Кожен із факторів виробництва має свої особливості, хоча всі вони діють у взаємозв'язку, взаємозалежності. Особливість факторів впливає на попит та пропозицію ресурсу і на форму доходу.

Одним із важливих факторів виробництва є капітал, одночасно він є і одним із основних елементів суспільного багатства. Підтвердженням цього є значення слова "капітал", що в перекладі із латинського означає "основне майно", "основна сума". В залежності від розуміння визначення поняття капіталу розуміють ринок капіталу, його значення в економіці та взаємозв'язок із такими макроекономічними показниками як ВВП, обсяг виробництва товарів народного споживання.

Якщо звернутися до визначення капіталу К.Марксом, то в роботі "Капітал" дається його трояке визначення: по-перше, капітал - це вартість, яка приносить додаткову вартість.

Економісти визнають такий підхід за умови абстрагування марксового розуміння додаткової вартості, тому що ринкове виробництво неможливо вести, якщо капітал не приносить прибуток, процент. По-друге, капітал - це економічні відносини, причому відносини експлуатації. З таким підходом багато економістів незгодні, хоча вони не заперечують того, що капітал, це відносини, але не експлуатації, а відносини між економічними агентами з приводу використання ресурсів для створення матеріальних благ.

По-третє, капітал - це вартість, що приносить додаткову вартість. Додаткову вартість, або прибуток, приносить не сама вартість використовуваних ресурсів, а їх використання. Тобто, якщо немає виробництва, немає утворення майбутніх матеріальних благ, немає ринкової економіки.

В цілому, у сучасній економічній науці капітал розглядається як джерело проценту. Так, І.Фішер (американський економіст) визначає капітал як "дисконтований потік доходу", тобто будь-який елемент багатства, який приносить його власнику регулярний дохід протягом довготривалого періоду часу можна розглядати як капітал. Американський економіст Хайман

дає таке визначення капіталу: "Капітал - це ресурс довготривалого використання, утворений з метою виробництва більшої кількості товарів і послуг".

В усіх визначеннях капіталу основою є функціональна ознака капіталу. На основі чого в більшості підручників основна увага приділяється натуральній стороні капіталу, тобто капітальним благам. Зокрема, аналогічні визначення капіталу дають Долан Едв. Дж., Самуельсон П.

У вітчизняній економічній літературі дається таке визначення капіталу: "Сукупність виробничих відносин капіталістичного способу виробництва, за яких засоби праці, певні матеріальні блага, гроші, об'єкти інтелектуальної власності та різні види цінних паперів тощо є знаряддям експлуатації, привласнення частини чужої неоплаченої праці. Цих об'єктів власності позбавлені наймані працівники, які змушені через це продавати свою робочу силу, створювати необхідний і додатковий продукт. Більшу частку його (результати чужої неоплаченої праці) привласнюють власники засобів виробництва та інших об'єктів власності, а також держава".

Таким чином, зробивши аналіз основним визначенням поняття "капітал", можна зрозуміти, чому в економічній літературі зустрічається те, що в поняття "ринку капіталу" вкладається неоднаковий зміст. Якщо підійти з тієї точки зору, що при аналізі, як правило, розглядають капітал виключно в грошовій формі, припускаючи, що на гроші купують фізичний капітал, то для створення і збільшення капіталу необхідні вкладення грошових коштів, тобто інвестиції. Отже, інвестування це процес створення або поповнення запасу капіталу. В літературі дається також і більш ширше визначення: "Інвестиції - це довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку".

Основним мотивом інвестування, джерелом приросту капіталу є одержуваний прибуток. Існує тісний взаємозв'язок та взаємозалежність між поняттями "капітал" та "інвестиції".

Якщо поняття "капітал" пояснюється економістами по-різному, то і розуміння "інвестиції" теж неоднакове. "Західні економісти, як правило, ототожнюють капітал із засобами виробництва, запасами, благами. Таке розуміння сутності капіталу є непродуктивним і спричиняє неконструктивний підхід до категорії "інвестиції", який полягає передусім у тому, що інвестиції ототожнюють з капіталовкладеннями, тобто вкладеннями в основний капітал або у виробничі фонди. З погляду системного підходу це означає ототожнення цілого з окремим елементом. Найраціональнішим з-поміж них є визначення інвестицій авторами "Економікс". Так, К.Макконел і С.Брю стверджують, що інвестиції - це витрати на будівництво нових заводів, на верстати і устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили".

З наведених точок зору можна зробити висновок, що інвестиції, тобто вкладення капіталу у виробничу і невиробничу сфери економіки, забезпечуючи їх загальний розвиток, здійснює ринок капіталів (інвестиційний ринок).

Для того, щоб в Україні забезпечити розвиток економіки, вирішити проблеми макро- і мікроструктурних перетворень, необхідно запровадити власні високі технології, що буде основою виробництва конкурентноздатної продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, подолання безробіття, поповнення державного бюджету, для чого, в першу чергу, необхідно забезпечити високоактивну інвестиційну діяльність. Залежність між інвестиційною діяльністю, основними макроекономічними показниками, такими як ВВП, обсяг виробництва товарів народного споживання можна прослідкувати на цифровому матеріалі (Рис. 1).

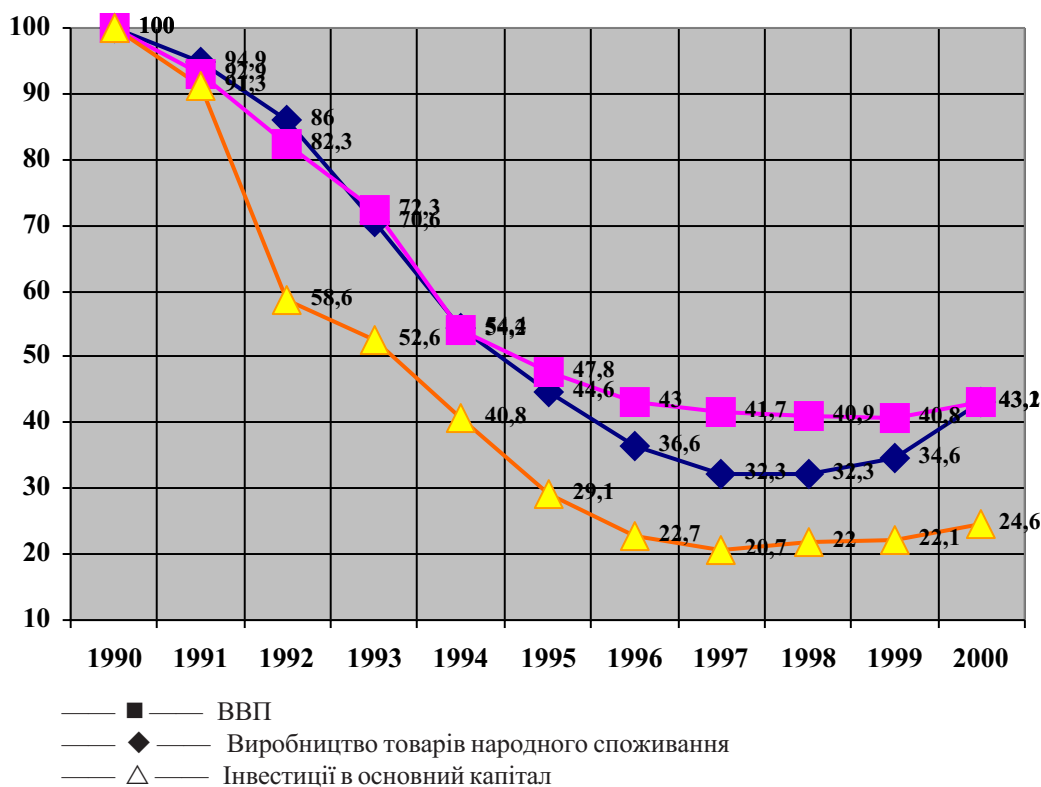

Рис. 1. Динаміка основних макроекономічних показників України

Автори наведених даних відзначають, що є "... певні закономірності та негативні моменти. Закономірність полягає у однакових у цілому тенденціях розвитку динаміки ВВП, обсягу виробництва товарів народного споживання та інвестицій в основні фонди. Однак те, що рівень народного споживання та інвестицій в основні фонди більш істотний, ніж ВВП, є досить негативним явищем".

Прослідкувати пряму залежність між інвестиційною діяльністю та економічним зростанням і зайнятістю можна на наступному прикладі: "...економічне зростання 2001 р. дедалі більше базувалося на стимулюванні інвестиційної активності й розширенні зайнятості. ...Якщо у 2002 р. інвестиції зросли на 14,4%, а у 1998-1999 рр. - на 6,5, то у 2001 р., за попередніми даними, вони зросли на 17,2%, тобто майже на стільки, як за три попередні роки разом. Всі роки незалежності зайнятість з року в рік скорочувалась. У 2000 р. вона практично не змінилася (4,3 проти 4,2% у 1999 р. - рівень зареєстрованого безробіття). У минулому році безробіття скоротилося з 4,2 до 3,7%. Таке відновлення інвестиційної активності та зростання зайнятості закладає одну з макроекономічних підвалів довготривалого економічного зростання".

Наведені приклади, цифрові дані ще раз підтверджують, що інвестиційний ринок активно впливає на інші ринки, зокрема ринок предметів споживання та послуг, ринок засобів виробництва, інноваційний ринок та ринок праці. Крім того зрозуміло, що від величини інвестицій залежить майбутній стан економіки. На сьогодні в Україні відбувається формування ринку капіталу. Цей процес характеризується недостатністю інвестицій, зростання яких на 30%

Таким чином, вдосконалення інвестиційного клімату в Україні, вдосконалення ринкової системи господарювання в цілому та налагодження функціонування ринку капіталу зокрема, позитивно вплине на стабільність економічного розвитку країни.

Література

1. Економічна енциклопедія. Т.І. - К.: Академія, 2000. - 864 с.
2. Кузьмін О.Є., Князь С.В. Регулювання інвестиційної діяльності в Україні // *Фінанси України*. - 2002. - №3.
3. Литвицький В. Макроекономіка 2001 року: прискорене зростання // *Банківська справа*. - 2002 р. - №1.
4. Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. *Державне регулювання економіки*. - К.: Атіка, 2000. - 592 с.
5. Нуреев Р.М. *Основы экономической теории: Микроэкономика*. - М.: Высшая школа, 1996. - 447 с.
6. Опарін В., Федосов В. *Концептуальні основи фінансової стратегії економічного зростання в Україні // Економіка України*. - 2002. - №2.
7. Пересада А.А. *Інвестиційний процес в Україні*. - К.: Лібра, 1998. - 392 с.
8. Самуэльсон П. *Економика. Т.ІІ*. - М.: Алгон, 1992. - 415 с.
9. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. *Інвестознавство*. - К.: МАУП, 2000. - 408 с.
10. Хайман Д.Н. *Современная микроэкономика: анализ и применение. Т. II*. - М.: Финансы и Статистика, 1992. - 38 с.

Місінкевич Л.Л.,

декан юридичного факультету ХГУП,

кандидат історичних наук, доцент

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПОДІЛЛЯ У 20-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ

В умовах національно-культурного відродження України, розбудови її державності все більшого значення набувають питання дослідження історії України, особливо тих її сторінок, які протягом тривалого часу не виправдано замовчувалися. До них по праву можна віднести історію національних меншин, для яких українська земля стала другою батьківщиною.

Аналізуючи дані першого всеросійського перепису населення 1897 року, можна стверджувати, що найбільш чисельну етнічну групу на Поділлі становили євреї - 368746 осіб або 12,2 відсотка, а поляки - 69984 особи або 2,3 відсотка.

Розселення євреїв у повітах було більш-менш рівномірним. У Летичівському, Літинському, Ушицькому, Гайсинському, Проскурівському, Ямпільському та Брацлавському їх чисельність коливалася в межах 23,8 тисячі - 28,1 тисяч осіб, а у Вінницькому, Ольгопільському, Могилівському і Кам'янецькому - 30,7 тисяч - 37,1 тисяч і лише в одному Балтському повіті проживало 53 тисячі осіб.

Середня чисельність поляків у 8 повітах становила 3-4,8 тисячі осіб, за винятком Проскурівського - 14,5 тисяч, Вінницького - 12,7 тисяч та Кам'янецького - 10,9 тисяч осіб¹.

Наступні переписи населення, зокрема 1923 р., та опис етнічних груп районів, проведений у 1924 р. на Поділлі, засвідчили, що чисельність єврейського населення становила 343303 або 22,1% від усіх євреїв, що проживали на Україні, а поляків у регіоні нараховувалося 71670 або